

İŞ ETİĞİ VE MESLEKİ DAVRANIŞ İLKELERİMİZE NE OLDU?

Mühendisler ve EMO İçin Bir Özeleştirici Denemesi...

Arif KÜNAR - Elektrik Mühendisi

*İdeallerinden ödün vermediği ve bala "namuslu" kalabildiği için,
"namussuzlar" tarafından görevi başında katledilen Elektrik Mühendisi
Hasan Balıkçı'nın anısına itibafen...*

GİRİŞ

Bu ülkede hep, "it ürür, kervan yürür" (*) mü? Yıllardır, yanlış enerji politikaları-kararlar-yatırımlar ve yolsuzluklarla ilgili sürekli yazdık, konuştuk (başta TMMOB-Elektrik Mühendisleri Odası, Tüketici Hakları Derneği, Akademisyenler, Çevreciler, Sivil Toplum Kuruluşları, Demokratik Kitle Örgütleri, Meslek Örgütleri, Yurttaşlar vb.), fakat "kervan" hiç durmadan yoluna devam etti. "Beyaz Enerji Operasyonu"ndan çok önceleri ve en son olarak; "Son 20 yılda yapılmış ve devam eden tüm enerji ihaleleri, devirler ve özelleştirmeler incelenecek olursa, ülkemizin 30 milyar dolar civarında olduğu söylenen banka batıklarından çok daha fazla, belki de 50-60 milyar dolarlık bir batağa sürüklenmiş olduğu açığa çıkacaktır." (1) diye yazmıştık. Ekim 2003'te yayınlanan Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu, TBMM Yolsuzlukları Araştırma Komisyonu Raporları ve Enerji Bakanı Sn. Dr. Hilmi Güler'in açıklamaları öngörümüzü maalesef doğrulamış oldu.

"Kervan"lar bütün dünyada hep güçlüdür, ama bazı ülkelerde bu "kervan"ları, "fincancı katırlarını"

ürkütüp, kaçırabilen etkin ve geniş sivil toplum oluşumları var. Ancak ABD'de ENRON ve Kaliforniya'da benzer firmaları dize getiren güçlü tüketici ve yurttaş hareketleri yerine (bizde maalesef henüz oluşmadığı için), ülkemizde yalnızca TMMOB-EMO, STK'ları ve görev şehidi Hasan Balıkçı gibi hala herşeye rağmen "namuslu" kalabilmiş bazı idealist mühendisler yıllarca; Gökova Termik Santrali, Aktaş, Akkuyu Nükleer Santral Projesi, Mobil Santraller, yerli ENRON=Uzan (Kepez ve Çukurova), YİD, Yİ vb.'lerine karşı basında, meydanlarda ve mahkemelerde "Don Kişot"ca mücadele verdiler. Bu mücadele ve müdahalelerin sonucunda; birçok hukuk savaşı kazanılmış, mevcut yolsuzluklardan birçoğu ortaya çıkarılmış, hatta mahkemelerce de belgelenmiş olmasına rağmen, maalesef "kervan" bugün arsızca yürümeye devam ediyor.

Artık sürekli şikayet etmenin, eleştirmenin ve hep "biz demiştik" demenin dışında; peki "kervan"ları

daha güçlü nasıl ürkütmeliyiz, ne yapmalıyız ve nasıl kurtulmalıyız bu durumdan? Yapılması gerekenleri iki başlık altında özetlemek, bu vesile ile de önerilerimi ve kendi özeleştirimizi enerji camiasında tartışmaya açmak istiyorum.

"İŞ ETİĞİ, İŞ AHLAKI VE MESLEKİ DAVRANIŞ İLKELERİ" Nİ YENİDEN UYGULA/T/MALİYİZ...

Esas üzücü ve acı olan; bu yazıyı bilgisayarda yazarken, kullandığım elektrikten; pahalı elektrik-doğalgaz alım sözleşmeleri, mobil santraller, yap-işlet ve yap-işlet-devret, işletme hakkı devri anlaşmaları ile devletten, dolayısıyla hepimizin cebinden malum "kervan"ların cebine hala para akıyor olması... TMMOB ve Elektrik Mühendisleri Odası Adana Şubesi eski yöneticilerinden, TEDAŞ Şanlıurfa Müessesesi Müdür Yardımcısı Hasan Balıkçı'nın kamunun malını, bizlerin hakkını korurken, elektrik kaçakçıları ve usülsüzlük yapan-

(*)Enka-Intergen Ortaklığı tarafından yap-işlet modeli ile yaptırılan ve 21 Eylül 2002 tarihinde işletmeye açılan Adapazarı ve Gebze Doğal Gaz Santralleri'nin açılış konuşmasında ANAP eski Genel Başkanı ve Başbakan eski Yardımcısı Mesut Yılmaz'ın kendi hükümetinin enerji politikalarını eleştirenlere verdiği "veciz" yanıt.

larca görevi başında haince katledilmesine sesi çıkmayanların, bu dosyayı kapatmaya çalışarak TEDAŞ'da ve devletin diğer makamlarında soygunun sürmesine göz yumanların ve hatta doğrudan işbirliği yapanların; hala aramızda, çok yakınımızda oluşları... Birçoğu ile aynı okullarda okuduk, muhtemelen enerji kongrelerinde karşılaşıyoruz ya da aynı işyerlerinde hala çalışıyoruzdur belki de... Kimimiz görevden alınabileceği, işsiz kalacağı, başına bir iş gelebileceği korkusuyla; kimimiz ise daha iyi bir model "araba", daha iyi "ev" ve "yazlık" sahibi olabilmek için bu "soygun sisteminin" gönüllü ve/ya zorunlu bir parçası olduk, en azından sessiz kaldık. Sonuçta, hepimiz az ya da çok sorumluyuz ve suçluyuz; bütün bu soygunlardan, yolsuzluklardan, ülkenin "kötü" halinden ve gelecekteki kaderinden.

Peki vicdanlarımız "huzurlu mu", geceleri "rahat" uyuyabiliyor muyuz, içimize "sindirebiliyor muyuz" bütün bu olup biteni? Hortumculara, yolsuzluk-usülsüzlük yapanlara, çetelere giden paraların; vergimizle, gelir seviyemizin ve hayat kalitemizin düşürülmesi, çocuklarımızın daha fazla borçlandırılması ile karşılandığını bildiğimiz halde, nasıl "razı" oluyoruz ve göz "yumuyoruz"? Olup biteni sadece "izlemek", "biliyor" olmak bir işe yarıyor mu?

Artık bu ülkede "namuslularda", en az "namussuzlar" kadar cesur olmalı ve hepimiz birer Hasan Balıkçı olmalıyız. Ülkemizin mevcut en büyük kronik sorunu ve hastalığı; "yolsuzluk" ve "usulsüzlüktür" tesbitini yapıyorsak, o zaman mühendis-uzman-bürokrat-teknokrat-karar verici olarak, herkes öncelikle kendi vicdanı ve sağduyusunun sesine kulak vermeli ve "iş etiğini ve mesleki ahlak kurallarını"; her zaman, her yerde ve her koşulda uygulamalı,

uygulanmasında bizatihi örnek olmalıdır. Yalnızca Elektrik Mühendisleri Odası Etik Komisyonu olarak değil, başta TMMOB olmak üzere bütün meslek disiplinlerinde geçerli olmak üzere, ulusal çapta yapılacak kampanyalar, paneller, basın açıklamaları ile kaybolan bu "genel etik değerlerin, iş/meslek ahlak kurallarının" ülke gündemine taşınarak, tartışılarak; hatırlanmasını, uyulmasını sağlamaya çalışmalıyız. Çalıştığımız firma ve kurumlarda da "etik" çalışmayı misyon haline getirmeliyiz. Çünkü, Türkiye Etik Değerler Merkezi (TEDMER)'in 1-14 Haziran 2002 tarihleri arasında 12 ilde 1033 çalışanla yaptığı ankete göre; işyerlerinin sadece %24.8'i "iş etiği"ne özen gösteriyor (2). "İş Etiği'nin firmalarda yerleşmesi için, aynı ankete katılanlarca öneriler şunlar olmuştur; "Etik firmalara teşvik edici ödüller verilmeli, etik olmayan firmalar ise cezalandırılmalıdır. Tüketici, sivil toplum kuruluşları ve kamuoyunun firmalar-kuruluşlar üzerinde baskısının artması gerekmektedir. Devletin yeniden yapılanması, şirketlerin kurumsallaşması, ekonominin iyileştirilmesi, uluslararası firmaların ağırlığının artması gerekmektedir".

Gelelim mühendisler olarak kendimize... TMMOB'un da üye olduğu WFEO-Dünya Mühendislik Örgütleri Federasyonu tarafından hazırlanmış

olan “Etik Kurallar”ı tekrar hatırlayalım, bu kuralları uygulayacağımıza dair öncelikle kendimize söz vermektten başlayalım.

“İlgi alanında çalışan mühendisler, onurlu ve etiğe uygun biçimde davranmalıdır. Doğruluk, dürüstlük ve güvenilirlik değerlerini yüceltmeli ve insan yaşamını, refahını ve çevreyi korumalıdır. Bu temel ilkelere bağlı olarak ilgili alanlarda çalışan mühendisler:

- Kamunun güvenliğini, sağlığını, refahını ve çevrenin korunmasını gözetmeli, işyerlerinde iş sağlığı ve iş güvenliğini geliştirmelidir,
- Hizmet vermeli, dikkatli ve gayretli bir biçimde, sadece kendi yeterlilik ve uzmanlık alanlarındaki mühendislik konularının sorumluluğunu almalı veya danışmanlığını yapmalıdır,
- Hizmet verdikleri kişiler veya çalıştıkları kuruluşlar yararına davranmalı, güvenilirliği sağlamalı ve adil olarak çıkar çatışmalarını ortaya koymalıdır,
- Yeterliliklerini sürdürmek için sürekli bilgilerini artırmalı, uygulama yaptıkları alanda bilgilenmeyi geliştirmeye çabalamalı ve birlikte çalıştıkları kişilerin mesleki gelişimine olanak sağlamalıdır,
- Hizmet verdikleri kişi ve kurumlara, meslektaşlarına ve diğer kişilere karşı doğruluk ve iyi niyetle davranmalı, haklı olana saygı göstermeli; dürüst

ve haklı mesleki eleştirileri kabul etmekle kalmayıp, kendisini de eleştirmelidir,

- Hizmet verdikleri kişiler ya da çalışmalarını ve projelerinin çevresel ve toplumsal sonuçlarından haberdar edilmeleri gerektiğinin bilincinde olarak mühendislikle ilgili konuları nesnel ve doğru bir biçimde topluma aktarmaya çaba göstermelidir,
- Eğer mühendislikle ilgili karar ve yargılar geçersiz sayılıyor ve dikkate alınmıyorsa, bunun yaratacağı olası gelişmeleri hizmet verdikleri kişi ve kuruluşlara açık olarak sunmalıdır,
- Mühendisler veya diğer kişiler tarafından ortaya konan yasa veya ahlak dışı mühendislik kararları ya da pratikleri, kendi kurumlarına ve/veya uygun kuruluşlara iletmelidir.” (3)

“ENERJİ TÜKETİCİLERİ KONSEYİ”Nİ ACİLEN HAYATA GEÇİRMELİYİZ...

Daha önce, TMMOB-EMO 3. Türkiye Enerji Sempozyumu, EİEİ'nin düzenlediği 22. Enerji Tasarrufu Haftası, EMO son Genel Kurulu, çeşitli dergiler (4) ve ortamlarda sunmaya çalıştığım “Enerji Tüketicileri Konseyi” fikri, özellikle de TMMOB-EMO camiasından pek destek bulmadı, hatta yoğun olarak karşı çıktı. Konuyla ilgili kişilerin “Enerji Tüketicileri Konseyi” hakkında yeterince bilgisi olduğu için, bu tebliğde içeriğini tekrarlamadığımız bu yeni oluşum önerisi; EMO’sını daha da güçlendirip, etkinleştirebilecek bir araç olarak değerlendirilebilecekken, tam tersine EMO’nu devre dışı bırakan, zayıflatan, EMO politikalarına “ters” düşecek, yeni dünya düzeninin ortaya çıkardığı bir “sivil toplumculuk” hastalığı, olarak değerlendirilmiştir.

Bu değerlendirme, TMMOB-EMO Yöneticilerinin; EMO gibi mesleki “sivil” bir kuruluşun varoluş saikleri, ilkeleri ve bizzatı kendi tespitleri ile çalışmaktadır. EMO Etik Komisyonu tarafından hazırlanan

taslağa göre; “Günümüzde küreselleşme, yeni dünya düzeni(YDD), köşe dönmeçilik, özelleştirmecilik, serbest piyasa ekonomisi, yeniden yapılanma, sivil toplumculuk ve pek çok ideolojik yaklaşım yükselen değerler(!) olarak gösterilmektedir. Buna karşılık kamu yararı, sosyal devlet, hukukun üstünlüğü, üretim, örgütlenme, adil bölüşüm, emeğin değeri ve birçok temel hak, yükselen değer anlayışıyla, toplumun ‘out’larıdır” (5). Her ne kadar kuruluş yasasında “kamu kurumu niteliği” tanımı olsa da, kendisini esasen “Demokratik Kitle/Meslek Örgütü” sayan ve “1970’lerden beri “sol-muhafız mühendis ideolojisi kimliğini ve geleneği”ni halen devam ettiren EMO’nun, “sivil toplumculuğu” yükselen değer görüp olumsuzlaması tartışılmalıdır. Bu tartışmayla birlikte, kaçınılmaz olarak; “kamu yararı, kamusal alan, merkezîyetçilik, devletçilik, örgütlenme ve hak arama özgürlüğü, toplumsallaşma, yetkinlik, uzmanlık ve sorumluluk alanı vb.” gibi kavramların da içeriği tartışılıp, yeniden tanımlanmalıdır. Esasen “Kamu ve Devlet” dediğimiz kimdir? Eğer “kamu yararı” doğrudan biz bireylerin yararına ve “devlet” tek tek yurttaşlardan ve (okul, aile, ordu vb. ideolojik aygıtlardan da) oluşan bir üst kurumsa, EMO ilke olarak; “örgütlenme ve temel hak arama” özgürlüğünü savunuyorsa, amacı sadece elektrik-doğalgaz ve petrol ürünlerini tüketenlerin “en temel tüketici haklarını” ve “ülke-yurttaş-çevre yararını” savunmak olan “Enerji Tüketicileri Konseyi” oluşumuna neden sıcak bakmıyor? Doğrudan katılımcılığı, hak aramayı, toplumsallaşmayı, örgütlenmeyi, demokratikleşmeyi, gerçek manada “yurttaş” olmayı sağlayacak ve EMO’nun enerji politikalarına, “Don Kişot”ca sürdürdüğü haklı mücadelesine destek olacak bu geniş oluşuma neden önderlik etmiyor?

Boyie bir oluşumun EMO tarafından olumsuzlanmasının bazı sakıncaları var. Birincisi, zaten EMO; istese de istemese de kaçınılmaz olarak (İngiltere, ABD ve tüm enerji liberalleşmelerini yaşayan diğer ülkelerde de örneklerini gördüğümüz) bu tür oluşumlar kurulmak zorunda ve kurulmuş durumdadır. THD ve EMO’nun doğrudan içinde yer almadığı; enerji üretici, satıcı, dağıtıcı veya kamu kuruluşları önderliğinde tamamen “manupule” bu tür oluşum çalışmaları ülkemizde de başlamış durumda. İkinci olarak, bu tür özel bir amacı olan “sivil” oluşumlar; EMO’nun doğrudan sorumluluk-görev-ilgi-müdahale alanına girmeyen konularda yaygın-etkin-aktif-yaptırımcı faaliyet gösterebilir, tüm “tüketicileri” bu hedef etrafında örgütleyebilir ve zaman zaman EMO’da da yaşanan “iktidar” değişikliklerinden etkilenen/sapabilen yanlış enerji politikalarına karşı “sibob” olabilir. Bu noktada samimi kaygım; EMO tarafından “kamu yararı ve merkezi örgütlülük” adına geliştirilen bu tür örgütsel tepkiler ve politikaların, uzun vadede maalesef ülkenin ve doğal çevrenin zararına yolaçabilecek bazı sonuçlar doğurabileceğidir. Yaşanmış bir iki örnekle, bu olası tehlikeye dikkat çekmek istiyorum.. EMO’nun dışa bağımlı olmayan, çevreyle uyumlu ve yerli kaynak-

ların öncelikli olarak kullanılması temelinde sürdürülen genel enerji politikasında; bugüne kadar dünyada artık terk edilmeye başlanan fosil yakıtlarla çalışan kömür-linyit santrallerinin ve büyük hidroelektrik santrallerinin kullanılması onaylanmış ve/veya desteklenmiştir. Afşin-Elbistan, Soma, Yatağan, Karakaya, Atatürk, Keban gibi, tamamen politik kararlarla yapılan, ekonomik olmayan, çevreyi kirleten bu tür santrallerin kurulmasına o dönemlerde pek ses çıkarılmamıştır. Ancak, bu “yanlış” devasa yatırımların finansal-toplumsal maliyetlerinin ve çevresel sonuçlarının bedellerini bugün hep birlikte ödüyoruz. Akkuyu Nükleer Santral Projesine karşı yürütülen mücadelede de, 1978’lerde tam destek veren TMMOB ve EMO, maalesef 1990’ların başlarında destek olmamış, bu projeye karşı çıkan yerel halk ve bir avuç “çevrecinin” oluşturduğu “Nükleer Karşıtı Platform’a” ancak 1990’ların sonunda tekrar tam destek vermiş ve mücadelenin önderliğini üstlenmiştir. Yine EMO tarafından büyük oranda haklı neden ve kaygılarla özelleştirme-libelleştirme uygulamalarına genel olarak karşı çıkılırken (Aktaş ve Kepez-Çukurova’da EMO’nun ne kadar haklı olduğunu tüm kamuoyu öğrendi, Devletimiz de; sonunda bu gerçeği kabul etti ve tekrar bunları devletleştirdi!), aslen bu uygulamalardan bağımsız olan “Elektronik Elektrik Sayaçları” konusunda ise, konu özelleştirme ile doğrudan ilişkilendirilerek kamuoyuna çelişkili açıklamalar yapıldı ve bazı EMO Şubeleri bu uygulamaya doğrudan karşı çıktılar. Elektronik elektrik sayaçlarına; “özelleştirmeyi daha çabuk yapabilmek, bazı elektrik dağıtımcısı ve sayaç üreticisi firmalara yeni çıkar sağlamak, tüketicileri kandırmak için uygulamaya konmuş cihazlar olarak” bakıldı. Bu karşı çıkışların temelinde yine kuşkusuz “kamu yararı”ni gözetme vardı. Ancak,

uygulamadaki ve mevzuattaki aksaklıkları belirtmenin ve eleştirmenin dışında, bu uygulamanın “kamu ve tüketiciler” lehine nasıl dönüştürüleceği ve sağlıklı bir uygulamayla ülke ve çevrenin (daha az sayıda kirlenici santral yapımı, enerji tasarrufunu teşvik ile tüketiciye daha ucuz elektrik, mevcut ülke kaynakların verimli kullanımı vb.) neler kazanacağı pek tartışılmadı. ABD’de EMO’nun muadili olan İE-EE’nin (birçok standart çalışmasının yanı sıra) bu tür cihazların da standartının sağlıklı oluşturulması için yaptığı çalışmalarına benzer şekilde standart hazırlanmasında yer almak yerine, TEAŞ tarafından hazırlanmış olan mevcut yönetmeliği ve standardı eleştirmekle yetindi EMO.

EMO; enerjide özelleştirme ve liberalizasyon politikalarının sonucunda kurulmuş bulunan Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu ve Enerji Piyasası Yasası’na tümüyle karşı çıkıyor. Aslında, hükümetin siyasal tercihleriyle atanmış bürokratların, teknokratlarının yer aldığı bu Kurul yerine; içinde EMO, Tüketiciler Hakları Derneği, TOBB gibi “sivil toplum kuruluşlarının” yer alacağı, ulusal enerji politikalarının hükümetlerden, siyasi angajmanlardan

bağımsız olarak belirleneceği tam bağımsız bir “Ulusal Enerji Üst Kurulu” EMO tarafından da savunulmaktaydı oysa... Nacizane önerim, TMMOB-EMO tarafından bu nitelikte “Ulusal Enerji Üst Kurulu”nun yeniden oluşturulması için, Hükümet’e, EPDK’na, Enerji Bakanlığı’na, Kamuoyuna dönük bir çalışma ve baskı yapılmalıdır. Neden EMO’nun haricinde, ama EMO’nun öncülük edeceği ve içinde yer alacağı “Enerji Tüketicileri Konseyi” gibi bir başka oluşuma ihtiyaç bulunduğunu gerekçelendirmek amacıyla “içerden birisi” olarak ifade etmeye çalıştığım bu örnekler dışında, kuşkusuz EMO; ülkemiz ve halkı için; 1970’lerden beri her dönemde yiğitçe, yurtseverce, yanlış enerji politikaları, anti-demokratik uygulamalar ile yılmadan mücadele etmiş güçlü ve etkin (tarihinde 2 kez Enerji Bakanı düşürmüştü!) bir meslek örgütüdür. Bu açıdan EMO Yönetimi ile dünya görüşleri çok farklı olan mevcut Hükümet’in ve Enerji Bakanı Sn. Dr. Hilmi Güler’in, neredeyse EMO’nun yıllardır savunduğu, kamuoyunu uyandırdığı, mücadelesini verdiği, ifade ettiği tüm tespitleri aynen kabul edip/söylemesi ve

enerji yolsuzluklarının üzerine gitmesi, EMO için; bir “gurur ve onur” kaynağı olmalıdır. Hatta bu bağlamda, son söz yerine biraz da haddimi aşarak; siyasi görüşleri ne olursa olsun, EMO’nun bugüne kadar savunduğu doğru enerji politikalarını uyguladıkları ve yolsuzlukların üzerine sonuna kadar dürüstçe/samimice/cesurca gittikleri sürece, Hükümete ve özellikle Enerji Bakanı Sn. Dr. Hilmi Güler’e bu anlamda açık destek verilmesinin “Etik Kurallar” çerçevesinde zorunlu ve doğru olduğunu düşünüyorum kendi adıma...

KAYNAKLAR

- (1) “Ulusal Enerji Konseyi” ve “Elektrik Tüketicileri Konseyi”, Arif Künar, Elektrik Mühendisliği Dergisi, Eylül 2001, Sayı; 410
- (2) İş Etiği, Güngör Uras, Milliyet Gazetesi Business Eki, 9 Kasım 2003
- (3) WFEO Etik Kurallar Modeli, TMMOB Birlik Haberleri, Ağustos/Eylül 1997
- (4) “Ulusal Enerji Konseyi” ve “Elektrik Tüketicileri Konseyi”, Arif Künar, Elektrik Mühendisliği Dergisi, Eylül 2001, Sayı; 410
- (5) “Etik, Ahlak ve Mesleki Davranış İlkeleri” Tartışma Metin Taslağı, EMO Etik Komisyonu, Haziran 2003. ◀

EMO ÜYE PROGRAMI YENİLENDİ

EMO ve şubelerinde üye-oda-şube işlemlerinin bilgilerini içeren bilgisayar programı yenilendi ve tüm şubelerde 2003 yılı ortasında hizmete verildi. 17 Aralık 2003 tarihi itibarı ile şube-merkez bilgilerinin transferi, değişikliklerin karşılıklı güncellenmesi süreci tüm şubeler için tamamlandı.

Yeni EMO Otomasyon programına geçiş sürecinde EMO Merkez ve 13 şubede standart bir bilgisayar altyapısı oluşturuldu; veri yedeği politikası oluşturuldu ve

şube personeline bir dizi eğitim verildi. Tüm şubelerde üye bilgileri yeniden elden geçirildi ve bilgiler güncellendi.

EMO Otomasyon programı özgür yazılım araçları ile oluşturuldu ve hem windows hem de linux ortamında çalışacak şekilde tasarlandı. Üye bilgileri şubeler ve merkez tarafından sürekli güncellenmektedir. Dolayısı ile yeni üye, nakil üye, aidat bilgilerine sürekli ve en güncel hali ile hem merkezde hem ilgili şubede erişilebilmektedir.